

A-13435

179

S. S. Schmalz.

Kae määrne hüä õnn.

Üts wahtnõ Seto-lugu, miä igäl inemisel, kiä uma süämele rahu ja hingele õndsust taht saia — läbi tuld lufõ.

Wet ta fäärne tu worsti-otsakonõ it's no oll.

Säreitrüff keela ud.

Cartus,
Sermann'i trükiloja trüff.

Handwritten notes:
Kae
179
11

H. 25 no

**Wet loe ja mötlõ perrä hääste,
Ebis pallo tarkust saat no hindäle.**

U' küll om ta ilma elo ka iks keeroline,
ku nafa õigõ perrä mötlõma. Wia iks aig edesi
lät, ni tuu perrä muutus ilma elo ka.

Ku wõtamõ üts kats- wai koll'kümmend
aastat tagasi, wai wiil inämb — iks ku ma
wiil latõpõlwõ aastide siseh olli — ja wõrd-
lõmõ pörõhõltsõ ajoga, iks näeme küll ar' et
õigõ hää wass waecht oo, tuu ja nüüdsõ ajo
waihõl.

Kaemõ no mii-poolõ pääl wai maa-pookõ
pääl, wai liinah, wai laandõh oi — oi — küll
um iks pallo asjo, miä tõisildõ um püürdünü
ja muntunu.

Ku wõtamõ näütüfist ja kaemõ, kuis
ihs tüüd tetti, röiwil käüdi, ja määnäst süüki

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

195889

süüdi, ja määnaft hinda määnegi aſi maſs? wet tuuſt no tiiävä ei pöröhöltſö noorõmba midäg! ſuurõmbat inämb.

Et no wahtſõmbal ajal mõnigi ſääne aſi ka oo üles мыыто ja tekkünü, miä inämb ſuku-gi hüä ei olõ ja päälegi wiil жис kn tä wiil iks nii wiifi edeſi piäſi minemä, tuuperäſt wõta жис õigõ kätte ja kõnõlõ no umäſt kõraſt ka õigõ mõnõ aſja kottal:

Ku no kellelgi wõimalik oo hõlpiambat tüüd wai kergembät löüdü, parõmbidi röiwil käwvä, parõmbat ſüüki ſüwvä wai nii edeſi — жис tuu kotal wõiſi no küll üteldä, et: Anna Innumal — anna Innumal! tn hüä, tn hüä! U' kn tnn kotalõ ſaamõ ja är' näeme, et ka pallo ſääntſid aſjo oo, miä iſtarwo kallift omawa aeto, ja wõip olla, wiilgi tahedas kallimbaſt aia — жис wõi õi inämb niſaaddõ päält kaia ja wakka olla, mni-do no tiiä ei weli kui kangõllõ är' lääſiwä uma kiſtimisega.

Ku wõtamo näütüſeſt kыgõ päält ja naka-mõ wilä hinda kaema wai tähele panma, жис wõi küll üteldä, et mõni jago puul wai katõ-kolmõ wõrd kallimbaſt om panto, ku innemb oll'.

U' kae no, kes tuuſt tähele pand wai kaes, olõ ſa rikkas wai waenõ . . . Es tahafi küll ſuudgi mõnikõrd wallalõ tetä, a' ku iks tõiſtõ ſaa õi, ui kõnõlõt ka. Ku no kiägi ſõnnagi lau-ſuſi õs ja es kõnõlöſi, es kirjudaſi, жис no tiiä ei weli, miä piräkõrd tulõſi, kas no maailma ots, wai wiimnepäiw?

* * *

U' wet inne ku ma edeſi kirjuda, tulõ no ütõ unõnäõkõnõ, miä igäle ütele ka nätä ei anda — ja miä tah waehtõ pääl ſai nätüõ — är' ſe-letädü, muido no waſt lääſi pikä ajo pääle wiil meeſeſt är' ka — tuuſt hüulmada, et mul küll ta hüä kõwa pää oo.

Ku mõni piäsi ütlemä, miä jä no kität umma pääd, kui kõwa tä ifs är' oo? **ḡḡḡ** ma tälle ifs wiil wasta lausu, et är' no peläko õi et ma hindä koti kel'gi lasõ aia ja wast kottisuugi päält finn' kõütä .

Wiimätsel ajal olõ no tuudgi wiil teedä jaanu, et üts jago inemist löüdüwät, kessel tuu artoamine piäwät olõma, et ma olõwat õi kogõnt terweh ja no Summal keelä wiil — et meeলে ka olõwat puuduš.

Tuu pääle ütله ma siinsaadhõh lüh'kolt õkwa pörõhõlt är', et tuu no olõ õi õigõ; terwüs oo no Summalõ teno nii sääne hüä, miä inne wiil kunagi olõ õi olnu. Ja miä meeله külge putus, **ḡḡḡ** tulõ tuu kotal ka küll üteldä, et kae miä kura wai rumala inemise wällä ei märgiwä ja kura-keele maailmah är' ei kõnõlõwa. N' wet tu oo jo maailma muud, kessel hindäl suurõmbat waimuwalgust ja tarkust ei olõ, püüd tõistki maaha kisko, et est parõmbidi wällä pais-ta. Küll ma selgest no tii, et ma kihä ja nii-

sama ka waimu poolõst terweh olõ. Olgu no pääl, wet ta suukõnõ igäl ütله hindäst, porisõgu no nii wai tõistõ, mrd'ku pidägu no tuud ka ifs waeh tõ päälgi meeله, et tu Jumala kaskü wasta käü, tõist laimada wai tiä kotal kõnõlda, miä õigõ ei olõ.

Nüüd **ḡḡḡ** lää unõnõo mano tagasi :

Pääle tu, ku tah üte õdago wiimsepäiwä sõnani är' kirjudi ja makama lätsi, wet näi no säänäst finnä und, miä piaaigo wiimse-päiwä, wai maailma hukkaminemist näüdüski :

Wet õlli no üte sääntse järwe wai **ḡḡḡ** weereh ja sinna oll' nigu üts laiw ka tulnu wiirte. No nii hüäfene küll, a' miä sääle tegemä naksüwa ?

N' wet naksüwa nigu **ḡḡḡ** mihe sääle zurasid wai nuuri-mihi püüdä.

N' nigu mu waimulõ ifs **ḡḡḡ** inämbiste är' näüdüdäs ja teedä andas, ni tiidse no **ḡḡḡ**

ka, et tu püüdmine wõinu nigu pääraha wai wallamasju peräst olla; ja tahiwagi noid nuurimihhi laiwaga walda wiia

U' kae no määne timp tunst piräkörd wällä tull' . . . Nigu saiwa üte wai paar tükkü finni wõtta, ja laiwaga pääle wiia, a' kae weli: wet laiwaga-laqi ölä ös nii kōwa, et tä niipallo är' olös kanno; tä oll' iks wagu räbäkoline är' määnü? Ta oll' no ütökõrraga üts sunr prakshahus ja pääle tn tõssi no sääne kārā wai helü, miä mõista õi inämb är' seletäda . . . sääll' oll' no nigu naište appi rüükmist — lastõ ikmist ja pini wangõllõmist ja ei tiia wiil miä k̄iik kuulda? Ma mõtli efi hindähe nüüd päräst, minnaga timmä õigõ wõörõlda? kas tunga, ku Waaroa' latsõ Jisraõli rahwast taffah aiõh wirewähe — wai musta wai kõlladsõhõ — wai miä täl tu nimi oll' — merde sisje jäiwä, wai tuuga kuis Tõganitja Hõõdo sääli kōwõrast kōwõst tuu määnü õshaga jõkkõ sattõ, ku hinnäst är'

hukkama läts, a' tu külmä wii peräst tu hukkamine poolõlä jäi. —

Süa no küll, läame no pääl edesi, wet läehõldõwa kallii ajo kottal tulõ iks wiil kõnõlda, muido no tahawa õi räbäko tuust ka õi huuli ja tähele panda, et küll opõtajagi ka keriguh lugõ wai pallõs, et: „Summal hõia meid kallii ajo iist.“

Ku ta asi ei paranõ ja igäüts iks inämb ja inämb hindä poolõ kist, s̄is no tiia ei kui kaugõllõ tu lugu piräkörd lääsi?

Piräkörd tulõsi küll asi nii wällä, et ku kiagi reisi pääle tahasi minnä, mõnõ tuu nelä wai wite pääle, s̄is tulõsi no küll hüä kaal-koti täüs rahha üteh wõtta, ega no tingõlpunga täwwest saasi õs kuiki kaugõst — tuu olõsi no mõnõ päiwä wai nädäliga otjah . . . U' no arwako õi, et ma niisaadõ huupi, wai ilmaigo porisõ, wet ku ma liinah elä, s̄is uäe küll määnäst hindä k̄iik mass. Ku no liha nagõl kotuside

pia poolõ wõrra, wai kolmas jago kallimbast om panto, ku taah mõni aasta tagasi, **h**is tuu kottal ma no üttele wiil, et liha süümist wõi no mõni jago waesõmbit inemisi wähhamballe ka jätta, **h**is no tulõsi tuu pühä-tira sõna perrä wähhambatto ka, koh om üteldü, et: „Silmä-himo, liha-himo ja elo-förkus“ — nuu kolm asja olõwat, miä inemist hukatusõ-tii pääle wiiwä.

Ku no mõndkümne aasta iist üts sulanõ, kellel üts Näpinä kihõlkonna pirremiis söõgi-palwõt kästse luffõ — lugi et: „Liha om üts kallis toit, timmä ei anda silmä nätä! timmä süuwäs Kanajala koolimaja man, korw-rattil, suurto akandõ all.“ **S**is wõisiva nüüd waesõmba inemise nii luffõ, et: „Liha, miä nüüd nii kallis om — et timmä ainult rikka jõudwa osta, — tiä eläse ilosah tarõh, koh umawa piigli jaina pääl ja hõppõ zäi-mastina laudil ülewäh — tulõ meil kogoni kõrwalõ jättä!“ Ku wärssi wiil pikembält edesi olõs luffõ, et: „Buddõr ja kapsta ette wõta,“ **h**is olõsi õs inämb nu mõtõ

õigõ, ku keswä jahu nagõl ka uma neli-wiis, ja kapstapää kümme-wiistõiskümme tingä mas.

U' ku tähele panda, et leewä-nagõl, miä tah paari aasta iist its wiil katõ- ja poolõga fait — uüüd kolm tingä mas, tuust huulmada, et päiwlik-leib küll meiesä-palwõgi perrä igäle inemisele osast piäsi saama, ja kardõhka matilõ ka mõnõ nädälige uma paar tingä pääle om zafato ja miä jo õkwa sääntse as'a umawa, miä kurgõ waesõmbal inemisel ka tulõ osta, **h**is tulõ piratõrd üteldä, et: Waesõ, minke õigõ hüäga mõnõ ajo pääle eläwält maa ala, niitawwa, ku rikka teele töõsõh ilmah, wai Jõõruusalõmi liina wärehti man raha-tottega wasta tulõwa ja hüä elo kõrra tii kätte an'wa.

Ku no fiägi piäsi ütlemä, et: „Miä no tuust saa, et sa nii pallo porisõt, ega no tuust fiägi ei kullõ, ilm eläs its umma wiisi ja lätt edesi.“

U' wet ega ma no tälle wasta lausmada its jätä ei et: Wai ma no hindä peräst wiil

kõnõlõ, ma kõnõlõ noide iist, kiä esi hindä iist kõnõlda ei oska ja nigu nüüdgi pörõhõlt külmal ajal kerigo-läwel ja huulidsa pääl külmetäse ja lödisõsõ ja pimneh külmah tarõh nälgä nägewä. Kui kiägi no näide iist ei kõnõlõsi ja näide pääle es halõstasi, miä s̄is piräkõrd saassi ka ?

Ma üttele: Kui ta asi ei paranõ ja inemise ja nimelt wiil sääntse — kellel igäle poolõ tühjo asjo pääle rahha oo pillo . . . mitte sääntside waeside pääle ei halõsta, s̄is olõ õi ots ka sääntsil räkõkil inämb kawõdõh. —

Ar' no mõtõlgo, et ma ütõkõrraga wäiga pallo arotama nafka; ma ni weitsifesi iks lae ümbre зыри, wet ma jo tiiä, et mõnõl iks olõ õi wast hüä kullõlda, kelle külge asi puttus . . .

Wet puu-hinna kottal tulõ ka wiil üteldä, et ega tä no mõtõh pörõhõlt ka wiil nii liig hindä massa õi ja tu õigõ perrä mõtõlda, s̄is olõsi no patu-tego ka, ku ütõ juurõ-mõtõja umarit, kellel snurt wõlga ja muud massjo frondi

pääl ei olõ, näist iistarwo hindä wõtasi. Ma olõ küll seledänü nii, et mõts oo iks tuu, miä esihindähe wiil om kasunu; pallo no noid kotufid oo, koh timmä iustadas ?

Räpinä Siwesti hirr oo no küll tuu miis, et tä kotufide mõtõja sinnä asõmõlõ last iustada wai külwä, kost wana är' iist om rajodu, a' palo no sääntsit mõisit oo ?

Sääntsel mõtõja iustamisel oo no tuu hüä külge ka, et mõni waenõ inemine ka no tiin tu mõnõ kopka ja saa mõnõst pääwäst tüüd.

Ma küll Serge käest olõ õi küünü, a' wõip olla, et tälgi ka parõmb miil mõnikõrd oo, nuuri-puid innemb iustada, ku alati ütõluku wanno maaha tõmmada.

Wilä man oo no wiil tuu waeh, et timä man tulõ igä aasta mitmõ kõrdnõ tüü tetä, nigu näütõsest: Maa arri, külwä, kofko panda, pessä ja nii edesi: no tu pesmise kotal tulõ ka iks üteldä, et tuu ka jo iks pallo hõlpsamb oo ku

tä inne oll' ? Ku tah rihtega pesmine oll', läts aig mõnöl talol mõnikörd no nii kaugöllö är' et pääle wahtsõ-aasta oll' wiil mõni jago rõuka nurmõ pääl. Ega no hää olö ös sngüse ilda noid wihtmaga läbileonuiši, wai talwöl lumõga är' tuisaduid rõuka rihte wittä ja kuiwadada ja mäsätä ; ja mäanes tu wili ka wiil sai mõnikörd, tuu oll' wiil esi asi.

U' nüüd näet tulõwa noorõmba — no olgu no pääl ku ka mõni wanõmbit stäh oo — kofko, lastwa mastinaga tuu pääwä wai paariga är', üts kõrd ütelt, tõõnõ kõrd tõõsöl talol, — löõwä tanso ja pidäwä mänge.

Wet ma tiiä no küll, ku ma tah mõnõ aasta iist maal olli, s̄is ma'fi keerodi mõnikörd nii, et kas wai pää otsah likkõ ; mai ku tõõsõ tansewa, lei no noile ka mõnikörd pilli.

Ta no nii selgehe oo no meeleh, ku ütelt isosal õdagul, ku tõõsöl talol oll' mastinaga pesmine, ku lätsi no õdago sinnä ja tull' no jääne

рыим pääle, et jooši its ütest rihealotsõ otlast tõistõ.

Wai miä kurbus mul nüüdgi oo ? Küll ma ka its är' elä päämäst - päimä. U et ilma elo kotal wõisi ös miäti üteldä, ku säänäst hirmsat kiskmist ütelt ja tõisõlt puult es näest.

Ku nii olõsi, et igäüts, kellel wähägi wõimalik, tõinõtõist, kiä nõrgõmb wai kehweb oo, püwäsi toetada ja amidada ja tuust arwo saasfi, et igäüts ainult S u m a l a a r m u s t eläs ja mite ainult umast mäest ja mõimnst, küll s̄is asi paranõsi.

Ku no puu-hinnaga ka mähägi kofko le-püse ja noide s̄igõ waesõmbide inemiste käest, kellel no olö ös wõimalik aiskambast puid är' osta, ku nä odawamba ollima noid perämäidõsi wai wiimädsid kofkit, miä näil hädäste söõgi ja muu tarwidustõ pääle hindälle maja oo — är' käest ei nõõriwä ja miä küll mõnõlõgi sääntsele kistjäle piräkörd hinge-hufatusõst saa — s̄is olö

õi määnäfsiki wäega suurrt hättä wiil. Wet leewä-küdfjäjä ütlesegi ka tuud, et puu ollõw kallis, tuu peräst uia pidäüü ka leewäle hiuda mauo panma.

Ta timahawanõ talw oo näet wiil sääne, et olõ õi uiipallo kütmist. —

Tah Säkäläheh ja Postimeheh ka oll' no üles panto, et tah Sadokülä mõtsah okuu ilda aja iist, taah wagu mõni nätäl inne Jõulu-pühäfsid wiil kütsejit maasfigid. Tah oll' no säänäst hüwä aigo, olõs no wai hindälgi kõlwanu mõtsa minnä kaema, wast olõs no esi ka mõnõ löüdnü? Digõ hüä olõs olnu mõni hamba pääle zulata; ega no talwõl iks wast õlõ õi mara korjamine mõtsah keeledü?....

Tuu tükü wõisi mai nüüdgi wiil wahtsõ-aasta ja küündle-päiwä waihõl är' tettä, a' sai no tah üte kaupmihe hirräga jutu pääle tuu a'fa kotal ja tuu arwas no, et tuu wast olõ õi piräförd õigõ. Tuu küsünü üte kärnäri käest,

kas tuu lugu wõisi wõimalik olla? a' tuu arwano küll, et tuu asi tahtwat õi inämb hüäste tõega folkõ käwwä. U' mine no tiiä wai wõta kinn'? Ku uma filmäga olõ õi nännü.

Niisama tulõ ta timahawadsõ aasta kotal ka üteldä, et ta oo ka küll üts kinä aasta; tiä wasta wõtmisegi ja wana-aasta wällä jaatmise kotal saa õi siiämani joht pahha sõnna üteldä.

Ta wana-aasta õdago lätsi no Jassfi poolõ ja kae no määrne hüä õ n n. U' ti arwagu no, et tuu tinast õnnõ walamine ütfindä õnn oo — tuu oo ka kuis ta oo? U' kae, ma sai säääl üte tükü hüwä snurma-worsti, miä mitmõl ajal inämb es olõ saanu; wet ta nii tulõ iks üteldä, et: hüä oo, miä harwastõ saat.

U' wet Jassfi puult ~~tas~~ lätsimi Petra poolõ; a' kae miä säääl wiil oll'? Säääl oll' no sääne laud wiil katõdu, miä miilgi mõista õs mõtõlda; miä säääl kuit pääl oll', tuud ma naka õi kuitõ arotama, a' nii wõrd ütse no küll, et: Wet säääl iks magusat ka oll' küll'...

Ku sääl no üteh kuuh üts hüä keretäüs
wiil üle sai süüdüs ja lõbusalt tütt aigo, wai
pia hummoguni är' wiidedüs ja är' naksime tu-
lõma ja üts kabõhine wärehti pääle saatma tull'
ja noordmihe tuuga luundõlõma naksima —
ega ma no kogoni tirawähe wai õigõhõ kae ka
õs — kas nä no ilosähe mudsaktiwa ka iks tim-
mä? Wai miä no tuu töõfõldõ pntus, igäl ütäl
uma suu. . .

Ku no kodo lätsi ja uma pää täwwe sääl
är' magasi, lätsimi no tunsama mahtsõ - aasta
õdago jäll' üttele paika мырустõ — sinnä sam-
ma, koh Kadõrna - pääwä puulpühä õdago sai
oltus ja koh üts nuur preili eläs, tiä wiil
wiilolimäng'jä ka oo.

Sääl sai no nii kokko - mängidüs ja lau-
lõdus, et hüä puul pääl. Saia ja kohwi ka wiil
anniwa olkõ terweh. —

Pallogi no olõfi wiil kõnõlda, a' siikõrd
olõ õi inämb wõimalik.

Lõpõtusõst panõ miil Jassi ja Petra mä-
lehtüfõst paar laulu ja pääle tuu wiil üttele kol-
manda, miä pühäkirä poolõ midä, üles.

Jassilõ.

Kui suurõst sul lääwä no habõna,
Wai hiisõ no pitäst wast kasuõ ka....

Sis külämiis piä no meeles wiil kah,
Et Jass eläs Tähe-haulitsah.

Ja Katariina-huulidsa nurga pääl,
Täl hindäl no tüütarõ omgi sääl.

Tiä wõt sul no maaha habõna,
Nii hüäste ja ilma maluta

Ja pügä sul ilosast tasatsõst pää,
Et ilmah sa töõstest no maha ei jää,
Tä mitmõ hüä meistre man opust no sai
Ja Riiahti Saksol sääl habõnit ai. . .

Kell, rahha oll' tuhandid, miljonit,
Ni mõisit ja maio ja mabrigit;
Tu peräst säs mine tiäd kaema sa,
Küll sullõ tüü hüäste tege tä ka

Petralõ.

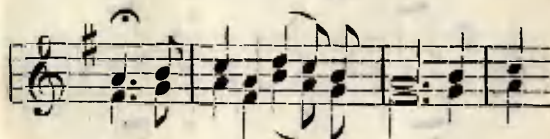
Ku Petrat ka meeley iks piät ja,
 S^{is} immägi sullõ no juhata ma,
 Ka tiägi eläs no Jurjowah
 Ja õkwa no Kauba-huulidsah.
 Wet Kauba-huwi wast triät ja?
 Sääl saadõh oo Kauba-huulits ka
 Ja nummõr täl oo no ütstõiskümme,
 Tu panõ ja päähä no hindäle.
 Ka tiä aase hääste habõnit sull,
 Wet Petra oo ammuti teedä jo mull.
 Ja hiusõ no pügä sul ilosast ka,
 Et wõi õi tiä pääle no nurista ja.
 Ka tiä mitmõh liinah no elänü oo
 Ja katskümmeend aastat pia tüüd tennü jo.
 Ja kui tä pääd pügä, S^{is} aase no wiil
 Hüäd juto, miä mõista õi mõtõlda miil.
 Ja kui no wast minno ei usu ja,
 S^{is} astu no fiske kõrd kaema!
 Wet est S^{is} uma filmäga häh —
 Näet Petrat kiä lauluh om ülewäh.

Meeleparandamise ja patust püürmise
 laul.

Duett.

1. Kui e-lo tar-kust ta-hät

ja, No o-pi a-la! ti. S^{is} pi-

rä - körd ei tu - lö ka ots e

ma - kol tu na gi, Siss pirakörd ei

tu lö ka, Ots se - kol ku ma - gi.

2. Siss elätki maailmah no,
Sa igäwešte siin.
Ihm fullõ nigu Kaanan oo
Ja kallis taiwa-liin ::

3. Wet toda ka ifs tiia ja,
Et eläs Jõhhowa,
Kia kirkõ kurja wõdi ifs ka
Wiil ilmah nuhelda ::

4. Sa tunnõ timä armu-kätt,
Mia wätkew lõpmata. —
Wet kia no kura-tiile lätt,
Tu hüäd ei lõwwä ka. ::

Teised naljakad Setukeele murdes
trükkis ilmunud raamatud:

Tõganitsa Pöödo naisewõtmise ja tarõ palu. Lugu. H. J. S. — Teine trükk. Hind säitse (7) tingä.
Ulatorõ Sippo Peterbuura reis ja imelik undnägo inne toda. Üli naljakas jutt Setukeelemurdes. Väljaandnud H. J. Schmalz. Teine trükk. Hind 10 kop.

Mia tõmokraat tähendäs? Üts armas ja hallõ lugu! Kuis Rikkamäe Jahhim Pärnomaal waast waguwahe koll'kümmend zarakot sai, ilma et tä nimigi Pihtwah, tõmokraadi kiräh ülewäh olõs olnu. H. J. S. — Teine trükk. Hind 8 kop.

3 Setu nalja-juttu. Tõsiste juhtumiste järele kirjutanud H. J. Schmalz. — Hind 5 kop.

Tõlpsaarõ Andre ja Lükowa Jwan'i kolkosaamine Jurjowah, üle hulga ajo. Kirjä panno Timä esi. Hind 8 kop.

Pääle selle on weel H. J. Schmalz'i naljakatest kirjatoõdest saada:

Nalja laulik. Teine täiendatud trükk. Hind 10 kop. ja **3 naljakat laulu**, pool Eesti-Sakiakeelses murdes. Hind 5 kop.

Hind 5 kop.